

ויגדל משה ויצא אל אחיו

1. שמות פרק ב

(יא) ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו:

(יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול:

(יג) ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך:

(יד) ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר פאשר הרגת את המצרי וירא משה ויאמר אכן נודע הדבר:

(טו) וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה וישב בארץ מדן וישב על הכבד:

2. רש"י שמות פרק ב

(יא) **ויגדל משה** - והלא כבר כתב "ויגדל הילד"? אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו: **וירא בסבלתם** - נתן עינו ולבו להיות מיצר עליהם: **איש מצרי** - נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם: **מכה איש עברי** - מלקהו ורודהו. ובעלה של שלומית בת דברי היה, ונתן עינו בה, ובלילה העמידו והוציאו מביתו, והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו, כסבורה שהוא בעלה, וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש בדבר, היה מכהו ורודהו כל היום: (יב) **ויפן כה וכה** - ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. **ולפי פשוטו** - כמשמעו: **וירא כי אין איש** - שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר: (יג) **שני אנשים עברים** - דתן ואבירם, הם שהותירו מן המן: **נצים** - מריבים: **למה תכה** - אף על פי שלא הכהו, נקרא רשע בהרמת יד: **רעך** - רשע כמותך: (יד) **מי שמך לאיש** - והרי עודך נער: **הלהרגני אתה אמר** - מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש: **וירא משה** - כפשוטו. **ומדרשו** - דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר: מעתה שמא אינם ראויים להיגאל: **אכן נודע הדבר** - כמשמעו. **ומדרשו** - נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך: (טו) **וישמע פרעה** - הם הלשינו עליו: **ויבקש להרג את משה** - מסרו לקוסטינר להרגו, ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה (יח) (ד): "ויצילני מחרב פרעה":

3. רמב"ן שמות פרק ב

(יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - שגדל והיה לאיש, כי מתחלה אמר "ויגדל הילד" (לעיל פסוק י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתו לבת פרעה ויהי לה לבן כי לפני מלכים יתיצב, ואחרי כן גדל ויהי לאיש דעת: **וטעם ויצא אל אחיו** - כי הגידו לו אשר הוא יהודי, והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו. **והנה נסתכל בסבלותם ועמלם ולא יכול לסבול**, ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ:

(יד) **הלהרגני אתה אמר** - מכאן אנו לומדים שהרגו בשם המפורש, **לשון רש"י**. ומדרש רבותינו הוא (שמו"ר א לה). ואני תמה, אם כן מי הגיד לרשע כי משה הרגו?! (1) **אולי סמך ידו עליו ויקללהו בשם ה'**, וזהו "ויך" (2) או מפני שנפל מת לפניו פחד משה שיעלילו עליו וקברו בחול, וראה אותו עושה כן וידע שהוא הגורם, (3) או חשב שהרגו בחרב, כי לא ראה רק הקבורה. **ועל דרך הפשט אומרים** (המפרשים ראבי"ע כאן, והרד"ק בספר השרשים שרש אמר) כי "אתה אומר" פירושו חושב, כי מצינו אמירה על מחשבת הלב, "אמרתי אני בלבי" (קהלת ב א)...

4. מלבי"ם שמות פרק ב

(יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - יספר מצדקת משה, ואיך מנעוריו היו בו כל המעלות שבעבורם זכה לכל הכבוד הזה, (1) שהגם שגדל בבית מלך וישראל היו אז בתכלית השפלות, לא הסתיר פניו מהם ויצא אליהם מצד שהם אחיו, הפך מטבע האנשים שבעלותם לגדולה יתרחקו מאחיהם העניים והאביונים. (2) זאת שנית שראה בסבלותם, היינו שהביט ע"ז בעין חמלה ולבו עליו דוי. (3) זאת שלישית שראה איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, שהגם שגדל בין המצרים ומתערב עמהם היו כזרים בעיניו, והאיש העברי המוכה הרגיש בצרתו מצד שהוא אחיו עצמו ובשרו, ועל המכה חרה אפו מצד שהוא מצרי נבזה ושפל בעיניו, ובזה עטה כמעיל קנאה על הכותו את אחיו החשוב בעיניו:

5. ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק מה

תחילת מדרגות הנבואה, שילוח לאיש עזר אלהי שיניעוהו ויזרזהו למעשה טוב גדול, כהצלת קהל חשוב מקהל רעים, או הציל חשוב גדול, או השפיע טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניע ומביא לעשות, וזאת תקרא רוח ה'... ודע שכמו זה הכח לא נבדל ממשה רבינו מעת השיגו לגדר האנשים, ולזה התעורר להרוג את המצרי, ולמנוע הרשע משני הנצים, ומחוזק זה הכח בו עד שאחרי פחדו וברחו והגיעו למדן והוא גר

ירא, כאשר ראה מאומה מן העול, לא משל בעצמו מהסירו ולא יכול לסובלו, כמו שאמר: "ויקם משה ויושיעו".

6. הכתב והקבלה שמות פרק ב פסוק יב

(יב) ויפן כה וכה - חשב משה שאחד מאחיו העברים העומדים סביבו יתקומם על המצרי ויציל את אחיו המוכה מכת מות: וירא כי אין איש - ראה שאין ביניהם גבר בגוברין, ואין מהם שם על לב צרת אחיו להשתדל על הצלתו, וכן כתוב במדרש (רבה רי"א): "וירא כי אין איש שיקנא להקב"ה ויהרגנו".

7. העמק דבר שמות פרק ב

(יב) ויפן כה וכה - חפש עצות לקבול על המצרי שהכהו חנם: וירא כי אין איש - להגיד לפניו את העול, כי כולם עצרת בוגדים ושונאי ישראל: ויך את המצרי - במקום שאין שם איש השתדל הוא להיות איש:

8. כלי יקר שמות פרק ב

(יג) וירא רשע למה תכה רעך - פירש רש"י: אעפ"י שלא הכהו בהרמת יד נקרא רשע, "רעך" - רשע כמותך. וקשה, מי הגיד למשה כי זה רשע כמותו? ועוד, היכן כתיב שביקש להכותו, שהרי לא נאמר "וירא ידו להכותו"? ונראה לפרש שלשון הכאה שייך גם בלשון, כמו שנאמר: "יש בוטה כמדקרות חרב" (משלי יב יח), וכתוב: "ארור מכה רעהו בסתר" (דברים כז כד), כי המטיל מום בחבירו אין לך מכה גדולה ממנו, וחז"ל אמרו (קידושין ע א): כל הפוסל - במומו פוסל. ומשה ראה שני עברים נצים בחרופים וגדופים ואם כן שניהם רשעים, כי מדת הצדיקים להיות מן הנעלבים ואינן עולבים, שומעים קול מחרף ואינן משיבין, וקראו "רעך" - רשע כמותך ממך, כי באותו מום שאתה פוסלו ומכהו בשוט לשונך ודאי אותו מום נמצא גם בך, כי הפוסל במומו פוסל, על כן אמר: "למה תכה רעך", כי הוא רעך במום זה. והראיה על זה שלא היתה כאן הכאה ביד כי אם בפה, ממה שאמר: "הלהרגני אתה אומר", וכי אתה חושב להרגני באמרי פיך לשלם לי מדה כנגד מדה, הלא עדיין לא הרגתיו ממש שתחשוב להרגני, כי כך דרכך להוסיף בעונש יתר על החטא, כי המצרי היה גם כן מכה איש עברי ואתה הרגתו, כך תחשוב לעשות גם לי:

9. רש"י הירש שמות פרק ב

(טו) ויבקש להרג את משה - ה"בקשה", וגם הביטוי "להרוג" - במקום "להמית", המלה המציינת כרגיל הוצאה להורג - מצביעים על מעמד מיוחד בחצר המלך. הרי פרעה מלך רודני היה, ומשה ביצע מעשה רצח. מכאן, שבתור בנה המאומץ של הנסיכה נהנה ממעמד נכבד מאד, שדרש התחשבות מצד פרעה שלא היתה מגיעה לאדם רגיל:

10. אבן עזרא שמות פרק ב

(ג) ...ומחשבות השם עמקו, ומי יוכל לעמוד בסודו, ולו לבד נתכנו עלילות. (1) אולי סבב השם זה שיגדל משה בבית המלכות להיות נפשו על מדרגה העליונה בדרך הלימוד והרגילות, ולא תהיה שפלה ורגילה להיות בבית עבדים. הלא תראה, שהרג המצרי בעבור שהוא עשה חמס, והושיע בנות מדן מהרועים בעבור שהיו עושים חמס להשקות צאנן מהמים שדלו. (2) ועוד דבר אחר, כי אלו היה גדל בין אחיו ויכירוהו מנעוריו, לא היו יראים ממנו, כי יחשבוהו כאחד מהם.

11. תפארת שלמה מועדים רמזי פורים

וכדרך הזה שמענו מפה קדוש הרב הוותיק אוהב ישראל ר' דוד מלעלוב זלה"ה שאמר בזה הלשון, איך תאמרו עלי שאני צדיק הדור אם אני עדיין מרגיש בעצמי אהבת בני זרעי יותר מבשאר בני ישראל, כי הצדיק נקרא אב לישראל והם בניו ממש... זה הענין שמצינו במשה רבינו דכתיב: "ויגדל משה ויצא אל אחיו", שכל אחד נדמה לו כאחיו ממש, בזה היה גדולתו להיות מנהיג הדור...

12. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בפרשה: "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם", וברש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם". איתא מהרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (מקורו בספר תלמידו 'ליקוטי חבר בן חיים'), כאן ניכר ההפרש וההבדל כי זה לעומת זה עשה האלהים, כי בעשו כתיב: "ויגדלו הנערים... ויאכל וישת ויקם וילך", לא ראה מאומה לנגד עיניו אלא את עצמו, את מאכלו ומשתהו וכו', ואילו במשה מצינו כי אך "ויגדל משה", מיד נתן עיניו ולבו להיות מיצר על אחיו. ביום הראשון ראה מצרי ולא היה יכול לסבול כן מאהבת עמו. ביום השני ראה שני עברים נצים, והוקשה בעיניו כיצד ירים איש ישראל ידו על חברו, ובבנות יתרו דלה להם מים להצילם מיד הרועים האחרים, שלא סבל את העוול שנעשה להם ע"י הרועים.

וממשיך ב'ליקוטי חבר בן חיים': 'והוה מרגלא בפומא דמרון, כי זאת רמזו חז"ל (נדריים לח.) בפסוק: "פסל לך" - ילא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות, כי כתנאי קודם למעשה כדי לקנות את התורה, על האדם לקנות תחילה את המידות הטובות. והנה ענין המידות לא נכתבו בלוחות, וכאילו נשרו מהם כ'פסולת', ועל בני ישראל ללמוד מעלת המידות ממשה רבינו עצמו, כשיראו שבזכות מידותיו הטובות זכה להיות 'מקבל התורה', יבינו גם הם בחשיבות המידות... והיינו שבזכות שהיה 'אוהב ישראל' ומיצר בצרתו, זכה לקבל תורה מסיני ולכל מדרגותיו הגדולות.